

حقوق بین الملل سرمایه گذاری
آشتی سیاست و اصول

- سرشناسه | سوبدی، سوریا پی، ۱۹۵۸ - م
- Surya P Subedi
- عنوان | حقوق بین الملل سرمایه‌گذاری؛ آشتی سیاست و اصول
- پدیدآور | سوریا سوبدی؛ ترجمه محمد حبیبی مجنده -
- و است ۳.
- مشخصات نشر | قوه دانشگاه مفید، ۱۳۹۸
- مشخصات ظاهری | ۴۲۰ ص.
- شابک | 978 - 622 - 6069 - 11 - 3
- وضعیت فهرست‌نویسی | فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا
- عنوان اصلی | *International Investment Law Reconciling Policy and Principle*
- یادداشت | کتابنامه
- نمایه
- چاپ اول
- موضوع | ۱. سرمایه‌گذاری خارجی (حقوق بین الملل).
۲. سرمایه‌گذاری خارجی - قوانین و مقررات. ۳. داوری بین المللی تجاری. ۴. سرمایه‌گذاری خارجی - حمایت. ۵. سرمایه‌گذاری خارجی - جنبه‌های حقوقی.
- شناسه افزوده | الف. حبیبی مجنده، محمد، ۳۴۴ - م. ج. م.
- ب. دانشگاه مفید. ج. عنوان
- رده‌بندی کنگره | ۱۳۹۸ ح ۷ / س ۳۸۲۰ ک
- رده‌بندی دیوبی | ۳۴۳ / ۰۷
- کتابخانه ملی | ۱۵۴۷۱-۱۳۶-۹۸-ن

سوریا سویدی

حقوق بین الملل سرمایه گذاری
آشتی سیاست و اصول
(ویراست سوم)

ترجمه محمد حبیبی مجتهد

این اثر ترجمه‌ای است از:

International Investment Law

Reconciling Policy and Principle

Surya P Subedi

Third Edition

Bloomsbury Publishing, 2016

حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری؛ آشتی سیاست و اصول

سوریا سوبدی

ویراست سوم

ترجمه | محمد حبیبی مجنده |

ناشر | انتشارات دانشگاه مفید |

ویراستار فارسی | جمال امامی بافرانی |

چاپ | اشراق |

شابک | ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۶۹-۱۱-۳ |

چاپ اول | پاییز ۱۳۹۸ |

شمارگان | ۳۰۰ |

قیمت | ۷۰۰۰ تومان |

entesharat@mofidu.ac.ir

قم، انتهای بلوار شهید صدوقی، دانشگاه مفید

تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۰۲۲۶ - ۰۲۵-۳۲۹۳۵۱۷۷ - ۰۲۵-۳۶۱۱-۳۷۱۸۵ صندوق پستی:

فهرست مطالب

۱۳		دیاچه نویسنده بر ترجمه فارسی
۱۵		دیاچه ویرایش سوم
۱۷		مقدمه

۱ حقوق بین الملل سرمایه گذاری در دنیای متغیر / ۲۷

۲۷		مقدمه
۲۷		نقطه عطف تازه در حقوق بین الملل سرمایه گذاری
۲۹		نفی تدریجی سازوکار حل اختلاف سرمایه گذار-دولت
۳۲		مخالفت عمومی با سازوکار حل اختلاف سرمایه گذار-دولت
۳۵		رویه متغیر دولت‌ها
۳۶		دلایل مخالفت با سازوکار حل اختلاف سرمایه گذار-دولت
۳۸		اثر تغییر در رویه دولت‌ها
۴۰		تلاش‌ها برای برقراری سازش میان اصول رقیب
۴۳		ضعف‌های ذاتی حقوق بین الملل سرمایه گذاری
۴۴		نشانه‌ها برای آینده
۴۶		نتیجه‌گیری

پیدایش و رشد حقوق سرمایه‌گذاری خارجی / ۴۷

۴۷	مقدمه
۴۷	سال‌های آغازین
۴۹	رفتار ملی در مقابل ضابطه حداقلی بین‌المللی
۵۳	عمر دیپلماسی متکی به زور
۵۴	حمایت دیپلماتیک و رفتار با بیگانگان در حقوق بین‌الملل
۵۶	دکترین کالوو
۵۹	فرمول هال
۶۲	نتیجه‌گیری

تلاش‌های بین‌المللی برای تنظیم سرمایه‌گذاری خارجی / ۶۳

۶۳	مقدمه
۶۳	منشور ۱۹۴۸ هاوانا
۶۶	اعلامیه سازمان ملل درباره حاکمیت دائمی بر منابع طبیعی
۷۰	تلاش برای توسعه حقوق از طریق نظم نوین اقتصادی بین‌المللی
۷۲	منشور ۱۹۷۴ حقوق و تکالیف اقتصادی دولت‌ها
۷۴	پیش‌نویس کد رفتار سازمان ملل برای شرکت‌های فراملی
۷۵	ارزیابی تلاش‌ها در سازمان ملل
۷۸	نقش بانک جهانی
۷۸	وایکسید (کنوانسیون بین‌المللی حل‌وفصل اختلافات سرمایه‌گذاری)
۸۲	«انقلاب خاموش» در حقوق بین‌الملل؟
۸۴	آژانس چندجانبه تضمین سرمایه‌گذاری (میگا)
۸۶	رهنمودهای ۱۹۹۲ بانک جهانی
۸۹	موافقت‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی و سرمایه‌گذاری خارجی
۹۲	رهنمودهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و موافقت‌نامه چندجانبه سرمایه‌گذاری
۹۶	رهنمودهای ۲۰۱۱ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی
۹۷	رهنمودهای سازمان بین‌المللی کار
۹۸	دیگر برنامه‌های داوطلبانه
۱۰۳	پایان ناتمام ضابطه‌مندساختن سرمایه‌گذاری خارجی در قرن بیستم
۱۰۴	تلاش‌ها در سحرگاهان قرن بیست و یکم

فهرست مطالب ۷

۱۰۶.....	کمیسیون و شورای حقوق بشر سازمان ملل
۱۱۱.....	کنوانسیون‌های مبارزه با فساد.....
۱۱۴.....	کنوانسیون جدید شفافیت دربارهٔ داوری سرمایه‌گذاری میان سرمایه‌گذار و دولت
۱۱۵.....	رهنمودهای کنون بین‌المللی وکلا دربارهٔ تعارض منافع
۱۱۵.....	قطعه‌نامهٔ داوری سرمایه‌گذاری مؤسسهٔ حقوق بین‌الملل
۱۱۷.....	مجمع جهانی اقتصاد در داووس و سیاست سرمایه‌گذاری
۱۱۸.....	چرخش در تأکید بر لزوم یک موافقت‌نامهٔ بین‌المللی
۱۱۹.....	نتیجه‌گیری

۴

حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در حقوق بین‌الملل عرفی / ۱۲۱

۱۲۱.....	مقدمه
۱۲۱.....	حمایت در حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی
۱۲۲.....	اصول بنیادی حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی
۱۲۴.....	اهداف اصول
۱۲۵.....	تعریف سرمایه‌گذار و سرمایه‌گذاری
۱۳۲.....	رفتار عادلانه و منصفانه در حقوق بین‌الملل عرفی
۱۳۸.....	حمایت و امنیت کامل
۱۳۹.....	رفتار دولت کامل‌الوداد
۱۴۴.....	رفتار ملی
۱۴۹.....	حمایت در برابر مصادره در حقوق بین‌الملل عرفی
۱۵۶.....	ضوابط غرامت در حقوق بین‌الملل عرفی
۱۵۸.....	دسترسی به داوری بین‌المللی
۱۵۹.....	نتیجه‌گیری

۵

حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی از رهگذر معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری / ۱۶۱

۱۶۱.....	مقدمه
۱۶۲.....	خاستگاه‌های معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری
۱۶۳.....	محتوای معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری
۱۶۴.....	اهمیت معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری
۱۶۶.....	معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری برای پیشبرد سرمایه‌گذاری خارجی
۱۶۷.....	ضوابط حمایتی فزون‌تر در معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری
۱۷۰.....	معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری به مثابه تضمین در برابر ریسک‌های سیاسی

۱۷۱	معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری به مثابه ابزار جهانی‌شدن، آزادسازی تجاری و خصوصی‌سازی
۱۷۲	سازوکار گسترش ضوابط بین‌المللی و تدوین حقوق [قانون] خاص
۱۷۴	اثر معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری به‌عنوان تعهدات در برابر همگان
۱۷۶	تمرکززدایی از حقوق سرمایه‌گذاری خارجی
۱۷۶	محدود ساختن آزادی عمل دولت‌ها
۱۷۷	ترسیم شرایط مصادره
۱۷۸	انحراف‌ها از فرمول‌ها
۱۷۹	طی مراجع دادخواهی داخلی
۱۸۰	سازوکار حل اختلافات سرمایه‌گذاری میان سرمایه‌گذار و دولت
۱۸۳	چرخش آمریکای لاتین
۱۸۶	چرخش کامل ایالات متحده
۱۹۰	پذیرش تعریف موسع سرمایه‌گذاری
۱۹۲	اوضاع و احوال مشابه
۱۹۳	حقوق پیش از استقرار
۱۹۴	تعریف قانون حاکم
۱۹۴	محدودیت‌های زمانی طرح دعوا
۱۹۵	خصلت قراردادی معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری
۱۹۵	حمایت بر پایه شروط ثبات در قراردادهای سرمایه‌گذاری یا دولتی
۱۹۶	حمایت بر پایه شرط فراگیر [چتری]
۲۰۰	حمایت در معاهدات تجاری و سرمایه‌گذاری منطقه‌ای
۲۰۳	حمایت در موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد و معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری
۲۰۹	سرشت متغیر معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری
۲۱۳	نتیجه‌گیری

۶

تشریح و توسعه اصول در رویه ۲۱۵

۲۱۵	مقدمه
۲۱۵	تبیین و گسترش اصول حقوق سرمایه‌گذاری خارجی
۲۱۹	تعریف سرمایه‌گذاری
۲۲۰	ادعاهای مرسوم سرمایه‌گذاران خارجی
۲۲۰	تعریف مصادره
۲۲۲	حق مصادره
۲۲۳	مصادره مستقیم و غیرمستقیم

۲۲۷	تعیین ماهیت و میزان غرامت
۲۳۳	حقوق سهامداران
۲۳۷	طی مراجع داخلی
۲۳۸	گسترش مرزهای حقوق سرمایه‌گذاری خارجی
۲۴۱	روند تفسیر خلاق حقوق
۲۴۴	مناقشه ناشی از ناسازواری
۲۴۸	گرایش به حمایت گسترده
۲۵۰	از ضابطه حداقلی تا حداکثری بین‌المللی رفتار
۲۵۲	رویه مربوط به مصادره تنظیمی
۲۵۷	جرح و تعدیل حقوق بین‌الملل عرفی؟
۲۶۳	تسری معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری به حمایت از تعهدات قراردادی
۲۶۷	تسری شرط دولت کامله‌الوداد به احراز صلاحیت
۲۷۰	نتیجه‌گیری

۷

موضوعات جاری در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری / ۲۷۱

۲۷۲	حقوق بر سر چندراهی
۲۷۴	فقدان رهنمودها درباره ضابطه غرامت
۲۷۶	اثر بارورسازی متقابل اصول رقیب
۲۸۰	مشکلات ناشی از روند گسترش طلبانه یا خلاق در تفسیر
۲۸۲	مقوله «اختیار انتظامی» و مصادره تنظیمی
۲۸۶	انتظارات مشروع سرمایه‌گذاران خارجی و اختیارات تنظیمی دولت‌ها
۲۸۷	اقدامات تنظیمی برای حفاظت از محیط زیست
۲۹۰	اقدامات تنظیمی برای حمایت از حقوق بشر
۲۹۴	اقدامات تنظیمی در تعقیب اهداف اجتماعی و اقتصادی
۲۹۶	اختیارات تنظیمی و حمایت در قراردادهای سرمایه‌گذاری یا دولتی
۳۰۰	تفسیر فراگیر از اصل رفتار عادلانه و منصفانه
۳۰۵	گستره حمایت به موجب شرط دولت کامله‌الوداد
۳۰۵	اختلافات عمومی و دیوان‌های خصوصی
۳۰۷	دشواری اجرای حقوق داخلی در دیوان‌های داوری بین‌المللی
۳۰۷	تکثیر دعاوی و دیوان‌های داوری سرمایه‌گذاری
۳۰۹	روند گزینش معاهده، گزینش مرجع رسیدگی و گزینش تابعیت

۳۱۴.....	تبعیض معکوس میان سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی
۳۱۵.....	حقوق مبارزه با فساد و اختلافات سرمایه‌گذاری
۳۱۷.....	نهاد استثنای و حقوق سرمایه‌گذاری خارجی
۳۲۰.....	دولت‌ها در پی محدود ساختن دیوان‌های داوری و نه بر عکس
۳۲۱.....	اصل پاکدستی و معاهدات و قراردادهای سرمایه‌گذاری
۳۲۲.....	مفهوم نظم عمومی بین‌المللی و حمایت از سرمایه‌گذاری
۳۲۳.....	نظریه ضرورت در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری
۳۲۷.....	مفهوم قوه قاهره در حقوق سرمایه‌گذاری خارجی
۳۲۷.....	ملی‌گرایی در منابع و احیای دکترین کالوو
۳۲۹.....	تلاش برای جسدجویی حمایت در برابر خطرات تجاری
۳۳۰.....	سازوکار حل اختلاف سرمایه‌گذار-دولت
۳۳۷.....	شرط‌های نبات و فراگیر
۳۳۸.....	نتیجه‌گیری

۸

پرداختن به چالش‌های جاری در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری / ۳۳۹

۳۳۹.....	مقدمه
۳۴۰.....	معاهده جامع جهانی درباره سرمایه‌گذاری خارجی
۳۴۴.....	معاهده نمونه جهانی
۳۴۵.....	مجموعه‌ای از بیانه‌های تفسیری یا مواد پیش‌نویس توسط کمیسیون حقوق بین‌الملل
۳۴۶.....	توازن در موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد و معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری
۳۴۹.....	گسترش نقش توازن آفرین دیوان‌ها و دادگاه‌های سرمایه‌گذاری
۳۵۳.....	ایجاد سازوکار استیناف از احکام داوری
۳۵۸.....	ایجاد یک دادگاه بین‌المللی سرمایه‌گذاری
۳۶۰.....	حل اختلافات سرمایه‌گذاری در رکن حل اختلاف سازمان تجارت جهانی
۳۶۲.....	تجدیدنظر در قراردادهای سرمایه‌گذاری
۳۶۴.....	تجدیدنظر در معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری با یک پروتکل
۳۶۴.....	تجدیدنظر در قواعد داوری ایکسید، انسیترا و سایر قواعد داوری
۳۶۶.....	دسترسی قربانیان به دادگاه‌ها و دیوان‌های بین‌المللی
۳۶۷.....	تعریف ضابطه یا شرایط غرامت
۳۷۱.....	تعیین محدودیت‌ها بر میزان غرامت
۳۷۲.....	پیش‌بینی ضمانت اجراهایی غیر از جبران خسارت پولی

۳۷۳.....	جلوگیری از «گزینش دلخواهانه» در اجرای قواعد.....
۳۷۴.....	دادگاه‌های ملی سرمایه‌گذاری.....
۳۷۶.....	تعریف مسئولیت‌های سرمایه‌گذاران خارجی.....
۳۷۷.....	سازوکارهای حل اختلاف جایگزین و آمبودزمنی مستقل.....
۳۷۷.....	امکان بخشیدن به دولت‌ها برای شکایت از شرکت‌ها.....
۳۷۹.....	امکان بخشی به تشکّل‌های جامعه مدنی و افراد برای شکایت از سرمایه‌گذاران خارجی.....
۳۸۲.....	قابلیت‌های مجدد اقتدار تفسیری دولت‌ها.....
۳۸۳.....	استفاده از استثناهای کلی برای حمایت از فضای سیاست‌گذاری دولت‌ها.....
۳۸۴.....	حمایت بیشتر از طریق قانون داخلی.....
۳۸۷.....	داوری داخلی در مقابل داوری بین‌المللی.....
۳۸۷.....	دادگاه‌های تجاری ملی یا دادگاه‌های مختلط.....
۳۸۸.....	سایر سازوکارهای ملی اجتناب از اختلاف و حل اختلاف.....
۳۸۹.....	حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی با برخورد حقوق بشر.....
۳۹۱.....	شرط طی کردن مراجع دادخواهی داخلی.....
۳۹۴.....	نتیجه‌گیری.....

تکته‌های پایانی

حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری؛ گذشته، حال و آینده / ۳۹۵

۴۰۰.....	همگرایی دیدگاه‌ها.....
۴۰۵.....	تغییر در رویه دولت‌ها.....
۴۰۷.....	مسیر آینده.....
۴۱۱.....	نمایه.....

دیباچه نویسنده بر ترجمه فارسی

برای من مایه سرور و مباهات است که چند کلمه‌ای درباره ترجمه فارسی کتابم، «حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری؛ آشنی سیاست و اصول»، توسط دکتر محمد حبیبی مجنده از دانشکده حقوق دانشگاه مشهد بنویسم. امیدوارم خوانندگان ایرانی از این ترجمه فارسی که توسط یکی از استادان ایرانی حقوق بین‌الملل اقتصادی انجام شده است، بهره ببرند.

مایلم این فرصت را غنیمت بشمرم و از استاد حبیبی برای این کار دشوار سپاسگزاری و تشکر کنم. می‌دانم که ترجمه یک کتاب از یک زبان به زبان دیگر چه کار سخت و زمان‌بری است. پس از دریافت ترجمه فارسی کتاب خود به سرعت با برخی از دوستان قدیمی ایرانی خود مشورت کردم و بسیار خوشحال شدم نظر آنان را دریافت نمودم که استاد حبیبی از احترام بالایی در ایران برخوردار است و این ترجمه بسیار خوب انجام شده است. ترجمه فارسی دومین برگردان کتاب من به زبان خارجی است و حدود سه سال پیش توسط یکی از استادان حقوق به زبان چینی ترجمه و از سوی معروف‌ترین ناشر در چین منتشر شده است.

از ترجمه فارسی کتاب خود به‌ویژه خوشحالم، چرا که احترام زیادی برای ایران و مردم آن قائل هستم. ایران کشوری بزرگ با تمدنی کهن، فرهنگ غنی و سرشار و مردمانی بسیار دوستانه و گرم است. من دوستان ایرانی بسیار زیادی هم داخل ایران و هم خارج از آن دارم. واقعیت این است که داستانی که نسل اندر نسل از نیاکان ما رسیده است حکایت می‌کند که اجداد من هم در گذشته دور، جایی در ایران بوده‌اند. گویا اجداد من زمانی دور و در جستجوی دانش تمدن شرق از ایران از تنگه خیبر به افغانستان و سپس به شمال هند و در نهایت به نپال مهاجرت کردند. از این رو، بسیار مفتخرم که کتاب من به زبان نیاکانم در گذشته بسیار دور برگردانیده شده است و از این بابت قدردان استاد حبیبی هستم.

من در همان آغاز اشتغال علمی خود به ایران علاقه‌مند بودم. این علاقه به سال ۱۹۸۸ برمی‌گردد که مقاله‌ای با عنوان «رویکردی به سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری به ایران» در هفته‌نامه تهران تایمز در ۲۷ اکتبر ۱۹۸۸ منتشر ساختم. این مقاله با همکاری یکی از دوستان خوب ایرانی‌ام نوشته شده بود. جای بسی خرسندی است که پس از نزدیک ۳۰ سال، کتاب من در مورد حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری به فارسی ترجمه شده و توسط ناشری معتبر در ایران منتشر می‌شود. من برای استاد حبیبی، ناشر و ترجمه فارسی اثر خود آرزوی کامیابی می‌کنم.

استاد دکتر سوریا پی. سویدی

دانشکده حقوق، دانشگاه لیدز، انگلیس

وکیل، تری استونز چیمبرز، کانون لینکلن، لندن

عضو، موسسه حقوق بین‌الملل

۵ مارس ۲۰۱۹، لندن

دبآچه ویرایش سوم

حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری در حال حاضر مرحلهٔ شورانگیزی در توسعهٔ خود را سپری می‌کند و نقطهٔ عطف تازه‌ای می‌گیرد؛ ویرایش سوم این کتاب در پی شناخت روندهای اخیر در رفتار دولت‌ها و نیز رویهٔ حقوقی است. تنها کشورهای درحال توسعه بلکه برخی از کشورهای توسعه‌یافته هم، یکی پس از دیگری اقدام به نفی سازوکار حل اختلاف سرمایه‌گذار-دولت در شکل کنونی آن نموده و شروع به یافتن جایگزین‌هایی برای نظام فعلی کرده‌اند؛ مثلاً کمیسیون اروپایی در سپتامبر ۲۰۱۵ پیشنهاد داد که یک نظام دادگاه بین‌المللی سرمایه‌گذاری با یک دادگاه بدوی و یک دادگاه استیناف در موافقت‌نامهٔ بسیار بحث‌انگیز مشارکت فرآتلانتیک تجارت و توسعه میان اتحادیهٔ اروپا و ایالات متحده گنجانده شود. مخالفت شدیدی با خود نهاد معاهدات دوجانبهٔ سرمایه‌گذاری وجود داشته و شمال زیادی از کشورهای مهم درحال توسعه مانند هند، اندونزی و آفریقای جنوبی در فرایند بازنگری در معاهدات دوجانبهٔ خود با کشورهای دیگر و خاتمه‌دادن به برخی از این معاهدات به هنگام انقضای مدت آنها قرار دارند.

جالب این است که بعضی از کشورهای مهم توسعه‌یافته، همچون ایالات متحده که به‌طور سنتی از طرفداران پروپاقرص رژیم سنتی حمایت از سرمایه‌گذاری بوده‌اند، هم‌اینک گویا از حمایت خود فرو می‌کاهند و به پاره‌ای نگرانی‌های کشورهای درحال توسعه، دانش‌آزمایان، تشکلاتی‌های جامعهٔ مدنی و دیگر ذی‌نفعان در بارهٔ حمایت افراطی از سرمایه‌گذاران خارجی و جریان خلاق و توسعه‌گرا در رویهٔ حقوقی به سود سرمایه‌گذاران خارجی توجه نشان می‌دهند؛ برای مثال معاهدهٔ نمونهٔ دوجانبهٔ ۲۰۱۲ ایالات متحده که حاوی مقرراتی برای ایجاد توازن میان حمایت از سرمایه‌گذاری و منافع عمومی است، روندی در این مسیر ایجاد کرده است. مقررات این معاهدهٔ نمونه می‌پذیرد که حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری نباید به‌صورت یک

جزیره باشد بلکه جزئی از نظم حقوقی بین‌المللی گسترده‌تر است و از این رو باید منافع متعارض را آشتی دهد.

از آنجا که تغییر زیادی در این دوران پرشتاب تحول در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری در حال رخ دادن است، تصمیم گرفتم، فصل کاملاً تازه‌ای برای پرداختن به تغییرها در هر دو حوزه رویه دولت‌ها و رویه حقوقی از هنگام انتشار ویرایش دوم این کتاب در سال ۲۰۱۲ تاکنون بنویسم؛ این کار را در فصل اول انجام داده و بقیه فصل‌ها را هم به تناسب از نو سامان بخشیده‌ام. تقریباً در همه فصل‌های دیگر هم بازنگری کرده‌ام تا تغییرهای در حال وقوع در دنیای حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری را بازتاب دهم. من تجربه خود در این حوزه را به‌عنوان عضو کمیسیون ابعاد حقوقی داوری بین‌المللی سرمایه‌گذاری مؤسسه حقوق بین‌الملل و کارگروه سیاست سرمایه‌گذاری مجمع جهانی اقتصاد در داووس و مرکز بین‌المللی تجارت و توسعه پایدار در ژنو، در این ویرایش دخالت داده‌ام.

همچنین بر کار خود در ارتباط با تجارت و حقوق بشر به‌عنوان گزارشگر ویژه سازمان ملل برای حقوق بشر در کامبوج تکیه داشته‌ام. بازخورد مثبت از خوانندگان کتاب من در اطراف دنیا مرا مورد لطف قرار داده است. یکی از خوانندگان در چین، آرون ژانگ، گویا با دقت و وسواس صفحه به صفحه و سطر به سطر کتاب مرا مطالعه کرده و نظرات ارزشمند خود شامل فهرستی از اشتباهات کوچک تایپی در ویرایش دوم را برام فرستاده است. من بابت این کار پرزحمت از ایشان تشکر می‌کنم. سپاس صمیمانه خود را نثار کووی (جیمی) لو از دانشگاه مک‌گیل می‌کنم که در تابستان ۲۰۱۵ یک ماه را با من به‌عنوان دستیار پژوهش و کمک به جمع‌آوری اطلاعات و مرور مطالب جدید در این ویرایش کار کرد. در پایان مهم است، از بیل اکویث، انیم میرزا و کل خانواده انتشارات هارت برای تشویق من به کار روی این چاپ و تشکر زدن به من هرگاه که ذهنم به کار دیگری می‌رفت و نیز مساعدت بی‌مانندشان تشکر کنم.

سوریا سوبدی

لیدز، ژانویه ۲۰۱۶

مقدمه

با آنکه حقوق سرمایه‌گذاری خارجی یکی از قدیمی‌ترین شاخه‌های حقوق بین‌الملل است، در اوایل دهه ۱۹۷۰ دیوان بین‌المللی دادگستری این شاخه را یکی از حوزه‌های نسبتاً توسعه‌نیافته حقوق بین‌الملل خوانده بود. واقعیت هم این است که در آن زمان تعداد موافقت‌نامه‌های دوجانبه سرمایه‌گذاری و نیز حجم رویه دیوان‌های داوری بین‌المللی که بر اساس این موافقت‌نامه‌ها تشکیل شده بود، کم و اندک بود. این داورها عمدتاً میان دولت‌ها بود تا میان سرمایه‌گذار و دولت. بر اساس گزارش‌های منتشر شده و موجود از داورها، تنها در سال ۱۹۸۷ بود که اولین نوع از این قبیل داورهای سرمایه‌گذاری مطابق موافقت‌نامه دوجانبه سرمایه‌گذاری اتفاق افتاد.^۱ پیش از این، اختلافات سرمایه‌گذاری که به دیوان‌های بین‌المللی ارجاع شده بود یا توسط طرف‌های خصوصی و بر اساس توافقات قراردادی طرح شده بود یا از نوع داورهای یک دولت علیه دولت دیگر بود. داوری سرمایه‌گذاری به‌طور سنتی یک مسئله

۱. دیوان در سال ۱۹۷۰ در پرونده بارسلونا تراکشن نکات ذیل را درباره وضعیت توسعه حقوق سرمایه‌گذاری خارجی بیان داشته بود: «نظر به تحولات مهم نیم قرن گذشته، رشد سرمایه‌گذاری‌های خارجی و گسترش فعالیت‌های بین‌المللی شرکت‌ها، به ویژه شرکت‌های هلدینگ، که اغلب چندملیتی هستند، و با توجه به نحوه افزایش و ازدیاد منافع دولت‌ها، شاید در نگاه اول تعجب‌انگیز به نظر برسد که تکامل حقوق دایمی جلوتر نرفته و هیچ قواعد عموماً پذیرفته شده در این موضوع در سطح بین‌المللی به ظهور نرسیده است».

Barcelona Traction, Light and Power Co (Belgium v Spain), ICJ Reports 1970, 3, 46-7.

۲. این پرونده به دعوی یک سرمایه‌گذار هنگ‌کنگی علیه دولت سریلانکا مربوط می‌شد که با استفاده از معاهده دوجانبه انگلیس و برای مطالبه خسارات ناشی از درگیری میان نیروهای امنیتی سریلانکا و گروه‌های شورشی تاویل طرح شده بود.

Asian Agricultural Products Ltd v Sri Lanka, ICSID Case No ARB/87/3 (registered in 1987).

تجاری خصوصی میان متنازعین تلقی می‌شد. خود معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری هم اساساً ساخته و پرداخته دوران پس از استعمار بود و در حال و هوای بالاگرفتن جنگ سرد رشد و توسعه یافته بود.

با این حال، این حوزه از حقوق در زمان کوتاهی شاهد رشدی خارق‌العاده بوده و به یکی از حوزه‌های بسیار متغیر حقوق بین‌الملل تبدیل شده و آثار و پیامدهای هیجان‌انگیز و نامشده‌ای برای هر دو دسته از کشورهای سرمایه‌پذیر و سرمایه‌فرست داشته است و به برکت شاکیان و خواهان‌های جسور و تفسیرهای نوآورانه و رویکردهای توسعه‌خواهانه دیوان‌های داوری سرمایه‌گذاری بین‌المللی، آثاری هیجان‌انگیز و گسترده برای هر دو دسته کشورهای سرمایه‌پذیر و سرمایه‌فرست برجای نهاده است. این تغییرات هم در رویه دولت‌ها و هم در رویه حقوقی به چشم می‌خورد- تعداد کل موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی به ۵۶۰۰ (شامل ۳۰۰ معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری و تعدادی موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای، دوجانبه و میان منطقه‌ای دیگر با همین مضمون) رسیده^۳ و اخیراً تعداد پرونده‌های سرمایه‌گذاری که به دیوان‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری ارجاع شده، رشد زیادی داشته است. از این رشد سریع اغلب به «انفجار» یا «انقلاب» در حقوق سرمایه‌گذاری خارجی تعبیر می‌شود. خود داوری سرمایه‌گذاری بین‌المللی جریان و پرحشی تازه یافته است؛ یعنی از سازوکار حل اختلاف تجاری خصوصی به سازوکاری پرخیده است که تعان بیشتری به روند فیصله اختلاف بر اساس حقوق بین‌الملل دارد و حتی اختلافات مربوط به مسائل حقوق بین‌الملل عمومی را دربرمی‌گیرد. همچنان که آنکتاد گفته است:

در سطح بین‌المللی، کشورها و منطقه‌ها همچنان به تلاش خود برای مذاکره و انعقاد موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری ادامه می‌دهند. این رژیم با افزوده شدن ۳۱ موافقت‌نامه به ۳۲۷۱ موافقت‌نامه (۲۹۲۹ معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری و ۳۴۵ موافقت‌نامه بین‌المللی سرمایه‌گذاری دیگر) تا سال ۲۰۱۴ رسیده است. در حالی که شمار سالانه معاهدات دوجانبه همچنان در حال تنزل است، کشورها و اقتصادهای بیشتر و بیشتری در مذاکرات موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری در سطوح منطقه‌ای و زیر منطقه‌ای درگیر هستند؛ مثلاً چهار مذاکره جاری بر سر «مشارکت فراتلانتیک تجارت و سرمایه‌گذاری»، «مشارکت منطقه‌ای جامع اقتصادی»، «منطقه تجارت آزاد سه‌جانبه» و «موافقت‌نامه حوزه اقیانوس

3. See UNCTAD, 'Systematic Issues in International Investment Agreements (IIAs)'; IIA Monitor No 1 (2006), International Investment Agreements, UNCTAD/WEB/ITE/IIA.2006/2 (New York, United Nations, 2006) 1.

آرام درباره روابط اقتصادی نزدیک‌تر» حدود ۸۰ اقتصاد را دربر می‌گیرد.^۴ مذاکرات درباره موافقت‌نامه مشارکت فرااقیانوس آرام در اکتبر ۲۰۱۵ میان ایالات متحده، ژاپن و ۱۰ کشور دیگر حاشیه اقیانوس آرام که بزرگترین بلوک تجاری منطقه‌ای در تاریخ را ایجاد می‌کند، پایان یافت. خود معاهدات دوجانبه یا موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری نه تنها اصول معینی از حقوق بین‌الملل عرفی راجع به سرمایه‌گذاری خارجی را تکرار و تقویت کرده‌اند بلکه قلمرو این قواعد را تا حد زیادی گسترش داده‌اند. این موافقت‌نامه‌ها حاوی مقرراتی هستند که هدف آنها ارائه بیشترین حمایت ممکن به سرمایه‌گذاران خارجی است تا سرمایه‌گذاری خارجی را جذب و حمایت کنند. اصل مفهوم حقوق بین‌الملل عرفی در بسیاری از محافل کشورهای در حال توسعه به عنوان ابزاری برای محدود ساختن آزادی عمل کشورهای در حال توسعه و تداوم تحمیل اراده کشورهای غربی بر بقیه دنیا تلقی شده است. نسل تازه‌ای از موافقت‌نامه‌های بلندپروازانه و جامع تجارت آزاد با مقرراتی گسترده‌تر و دقیق‌تر در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی در پی معاهدات دوجانبه پدید آمده است. اکثر موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد حاوی مقرراتی نوآورانه و ابداعی هستند که از جمله به سرمایه‌گذاری خارجی می‌پردازند. دیوان‌های داوری سرمایه‌گذاری از این هم فراتر رفته و دامنه و قلمرو اجرای مقررات گوناگون معاهدات دوجانبه یا موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد را با تفسیر خود از این اسناد بین‌المللی به عرصه تازه‌ای کشانده‌اند. اکثریت بزرگی از اختلافات ارجاع شده به مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری (ایکسید) بر اساس معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری متضمن ادعای مسئولیت دولت میزبان در قبال نوعی مصادره غیرمستقیم بدون جبران خسارت یا نقض اصل رفتار عادلانه و منصفانه است.

با همه اینها، هم اینک این نگرانی در حال گسترش است که تغییرات در این حوزه از حقوق به‌خوبی مدیریت نشده و فضای سیاست‌گذاری کشورهای در حال توسعه را در تنگنا قرار داده است؛ زیرا برخی دیوان‌های سرمایه‌گذاری در محدود ساختن حقوق حاکمه کشورهای میزبان بیش از حد جلو رفته‌اند. به‌طور سنتی، معاهدات دوجانبه را ابزاری تلقی کرده‌اند که برای کمک به کشورهای در حال توسعه برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی طراحی شده است و نه نوعی که سرمایه، دانش و فناوری لازم برای توسعه اقتصادی بتواند از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای در حال توسعه سرازیر شود اما به واسطه تحولات اخیر در درون حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری خارجی تصور بر این است که نهاد موافقت‌نامه دوجانبه سرمایه‌گذاری یا خود حقوق

4. UNCTAD, World Investment Report 2015: Recent Policy Developments and Key Issues (UNCTAD, Geneva, 2015) ch III.

سرمایه‌گذاری خارجی نه در خدمت منافع کشورهای در حال توسعه و نه در خدمت اهداف عالی سیاسی جامعه بین‌المللی است؛ مثلاً به موجب معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری بسیاری از کشورهای در حال توسعه ملزم شده‌اند، فیصله و قضاوت پیرامون عناصر اصلی و کلیدی خط‌مشی عمومی خود را به دیوان‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری «برون‌سپاری» کنند اما تصور روزافزون بر این است که «برون‌سپاری» حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری کارکرد خوبی نداشته و وقت آن فرا رسیده است که خود سازوکار حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری مورد بازبینی و تجدیدنظر واقع شود.

به نظر می‌رسد، بسیاری از کشورهای در حال توسعه نسبت به روند اخیر در رویه دیوان‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری احساس خوشی ندارند. این امر به‌ویژه درباره احکام صادره علیه آرژانتین در چند پرونده اخیر در دیوان‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری صدق می‌کند. بعضی از دیوان‌های سرمایه‌گذاری استدلال مبتنی بر نظریه ضرورت یا منافع مشروع عمومی را که آرژانتین در دفاع از اقدامات اضطراری که در پی بحران مالی این کشور در حوالی پایان قرن بیستم اتخاذ کرده بود پذیرفتند؛ از این رو این مسئله که آیا حقوق سرمایه‌گذاری خارجی باید حقوق حمایت از سرمایه‌گذاری باشد یا آن که فقط در قامت حقوق سرمایه‌گذاری خارجی بماند و بتواند خود را با سایر اصول منارض موجود و در حال پیدایش حقوق بین‌الملل آشتی دهد، مسئله‌ای مهم، و قابل طرح شده است.

با افزایش تعداد پرونده‌های سرمایه‌گذاری که به دیوان‌های داوری ارجاع شده است، این نگرانی هم پنهان نمانده است که برخی از تصمیمات این قبیل دیوان‌ها شاید در تفسیر قواعد حقوق سرمایه‌گذاری خارجی مانند قواعد مربوط به مصادره غیر مستقیم یا رفتار عادلانه و منصفانه بیش از حد جانب سرمایه‌گذاران خارجی را گرفته‌اند و به زیان حقوق حاکمه مشروع کشورهای میزبان و از جمله اختیارات تنظیمی یا «اختیارات انتقالی» دولت‌ها یا سایر ملاحظات زیست‌محیطی یا حقوق بشری نظر داده‌اند. حقیقت مطلب این است که تعدادی از تصمیمات دیوان‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی که در صدد حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی با توسل به تفسیرهای خلاق از قواعد مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی و به زبان خط‌مشی عمومی ملی و بین‌المللی بوده‌اند، به‌شدت مورد نقد و موشکافی عمومی قرار گرفته‌اند. بنابراین، دیوان‌های داوری سرمایه‌گذاری بین‌المللی تحت فشار فزاینده از ناحیه جامعه مدنی، دولت‌ها و دانشگاهیان هستند تا منافع خصوصی را با منافع عمومی جمع کنند یا منصفانه‌بودن کل نظام حل اختلاف سرمایه‌گذار - دولت را از نو بررسی نمایند. علت این امر آن است که بر اساس سازوکار فعلی حل اختلاف سرمایه‌گذار - دولت فقط سرمایه‌گذاران از حق خصوصی طرح دعوا

برای مطالبه خسارت بر اساس اکثر موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری، معاهدات دوجانبه و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری برخوردارند. کشورهای میزبان از چنین گزینه‌ای بهره‌مند نیستند؛ فقط سرمایه‌گذاران می‌توانند هنگام بروز اختلاف میان آنان و کشورهای میزبان سازوکار حل اختلاف سرمایه‌گذار-دولت را به کار اندازند.

یکی از دلایلی که بولیوی برای انصراف از عضویت در ایکسید در سال ۲۰۰۷ مطرح کرد، ادعای فقدان موازنه میان منافع خصوصی و عمومی در دیوان‌های داوری ایکسید به هنگام صدور رأی در پرونده‌های سرمایه‌گذاری بود. ونزوئلا هم از ایکسید کنار کشید.^۵ درواقع، به نظر می‌رسد، این نکته بیش از گذشته مورد اذعان قرار گرفته است که تعداد فزاینده‌ای از تصمیمات دیوان‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری که خصلت خصوصی دارد، آثاری منفی بر اهداف خط‌مشی عمومی ملی و نیز بین‌المللی دولت‌های متنازع، به‌ویژه کشورهای درحال توسعه، به بار می‌آورد. همچنین به‌نظر می‌رسد، همین امر یکی از دلایلی است که اکوادور در سال ۲۰۰۷ به ایکسید اطلاع داد که رضایت نخواهد داد، شاید به داوری نهادن اختلافات مربوط به منابع تجدیدناپذیر در آن مرکز باشد. نه تنها کشورهایی چون بولیوی و اکوادور موضع سختی علیه ایکسید گرفته‌اند بلکه به‌نظر می‌رسد، کشورهای مالزی^۶، اندونزی^۷ و آفریقای جنوبی^۸ هم اکراه دارند، شروطی در پیمان‌های تجاری و سرمایه‌گذاری بگنجانند که به سرمایه‌گذاران خارجی اجازه می‌دهد، از کشور میزبان نزد یک نهاد بین‌المللی حل اختلاف شکایت کنند.

به‌طور خاص، اندونزی درواقع، تصمیم گرفته است، موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری خود را متوقف سازد. تا جولای ۲۰۱۵، از میان ۶۴ معاهده از این دست ۱۷ معاهده توسط این کشور متوقف شده و بقیه تحت بازبینی قرار گرفته است.^۹ این تغییر در خط‌مشی به‌نظر می‌رسد، تحت تأثیر تمایل به ایجاد موازنه میان حمایت از سرمایه‌گذار و حاکمیت ملی بوده است تا از فضای سیاست‌گذاری کشور در اجرای اهداف توسعه‌ای خود حمایت کند و نگرانی خود را از سازوکار حل اختلاف سرمایه‌گذار-دولت ابراز دارد. در حالی که بسیاری از کشورهای آمریکای لاتین به‌نظر می‌رسد، در پی ایجاد یک جایگزین منطقه‌ای برای

5. See generally, C Titi, 'Investment Arbitration in Latin America' (2014) 30 Arbitration International 357.

6. B. Dhar, 'India's Experience with BITs: Highlights from Recent ISDS Cases', Investment Policy Brief, no 3, July 2015.

7. A Jailani, 'Indonesia's Perspective on Review of International Investment Agreements', Investment Policy Brief, no 1, July 2015.

8. X Carim, 'International Investment Agreements and Africa's Structural Transformation: A Perspective from South Africa', Investment Policy Brief, no 4, August 2015.

9. Jailani (n 7).

حل اختلاف بر اساس اتحادیه کشورهای آمریکای جنوبی (یوناسور) هستند،^{۱۰} کشورهای دیگری گویا در حال بررسی جایگزین‌های بین‌المللی برای سازوکار حل اختلاف سرمایه‌گذار-حکومت تحت تسلط ایکسید هستند.

افزون بر این، دولت‌ها اقدام به گنجانیدن مقرراتی در معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری یا موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد یا سایر موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری کرده‌اند تا از محیط زیست حفاظت کنند، حقوق بشر را ارتقا دهند، از فقر بکاهند و عناصر خاصی از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را به اجرا بگذارند. تعداد رو به افزایشی از پرونده‌های ارجاع شده به دیوان‌ها، بین‌المللی سرمایه‌گذاری از سوی سرمایه‌گذاران خارجی مشتمل بر ادعاهای مربوط به رشته‌ای از «سلب مالکیت‌های تنظیمی»، «مصادره غیرمستقیم» یا «مصادره‌های تنظیمی» توسط دولت‌های میزبان است. تصور بر این است که دیوان‌های داوری بیش از پیش به انشای آرای می‌پردازند که جانبدار سرمایه‌گذاران خارجی است و در این جهت عمدتاً به ملاحظات تجاری اختلاف مطروح یا به تفسیر موسع از اصول حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری خارجی تمسک می‌جویند و سایر اصول معارض در حقوق بین‌الملل یا بنیادهای نظم جهانی را که قوام‌بخش و مبنای خود حقوق سرمایه‌گذاری خارجی را رقم می‌زند، نادیده می‌انگارند.

همان‌گونه که کنفرانس سازمان ملل درباره تجارت و توسعه (آنکتاد) گفته است، این یکی از دلایلی است که کشورها و منطقه‌ها در حال بررسی رویکردهای تازه به سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری هستند. در واکنش به ناخشنودی فزاینده از کارکرد کنونی رژیم جهانی موافقت‌نامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری به همراه ضرورت امروزی توسعه پایدار و تحول چشم‌انداز سرمایه‌گذاری، دست کم ۵۰ کشور و منطقه درگیر بررسی مجدد و بازبینی در موافقت‌نامه‌های نمونه خود و راهبردهای موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری خود هستند؛^{۱۱}

در نتیجه این مجموعه و پیکره حقوقی نه تنها توجه اندیشمندان و ارباب حرفه حقوق را به خود جلب کرده^{۱۲} بلکه مورد توجه طیف وسیع‌تر سازمان‌های ملی و بین‌المللی جامعه مدنی که

10. See Carim (n 8) 6.

11. UNCTAD (n 4).

بنا بر گزارش آنکتاد، ۴۲ پرونده جدید حل اختلاف سرمایه‌گذار-حکومت در سال ۲۰۱۴ وجود داشته که رقم کلی دعاوی شناخته‌شده مبتنی بر معاهده را به ۶۰۸ رسانده است. هر چند کشورهای در حال توسعه همچنان بار این دعاوی را به عنوان دولت‌خوانده به دوش می‌کشند، سهم کشورهای توسعه‌یافته در حال افزایش است.

12. See generally, Sir R Jennings and Sir A Watts (eds), *Oppenheim's International Law*, 9th edn (Harlow, Longman, 1992) vol I, parts 2–4, 911–27; G Schwarzenberger, *Foreign Investment and International Law* (New York, Praeger, 1969); DW Bowett, 'State Contract with Aliens' (1988) 29 *British Year Book of International Law* 49; R Higgins, →

← 'The Taking of Property by the State' (1982-III) 176 *Recueil des Cours* 259; M Sornarajah, *The International Law on Foreign Investment* (Cambridge, Cambridge University Press, 2010); G van Harten, *Investment Treaty Arbitration and Public Law* (Oxford, Oxford University Press, 2007); S Montt, *State Liability in Investment Treaty Arbitration: Global Constitutional and Administrative Law in the BIT Generation* (Oxford, Hart Publishing, 2011); UNCTAD, *Investor-State Disputes: Prevention and Alternatives to Arbitration*, UNCTAD Series on International Investment Policies for Development (New York and Geneva, United Nations, 2010); C McLachlan et al, *International Investment Arbitration: Substantive Principles* (Oxford, Oxford University Press, 2007); R Dolzer and C Schreuer, *Principles of International Investment Law* (Oxford, Oxford University Press, 2008); P Muchlinski et al, *The Oxford Handbook of International Investment Law* (Oxford, Oxford University Press, 2008); I Tudor, *The Fair and Equitable Treatment Standard in International Foreign Investment Law* (Oxford, Oxford University Press, 2008); P Muchlinski, *Multinational Enterprises & the Law*, 2nd edn (Oxford, Oxford University Press, 2007); JW Salacuse, *The Law of International Investment Treaties* (Oxford, Oxford University Press, 2010); C Binder et al (eds), *International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer* (Oxford, Oxford University Press, 2009); AF Lowenfeld, *International Economic Law*, 2nd edn (Oxford, Oxford University Press, 2008); LT Wells and R Ahmad, *Making Foreign Investment Safe, Property Rights and National Sovereignty* (Oxford, Oxford University Press, 2006); C Schreuer, *The ICSID Convention: A Commentary* (Cambridge, Cambridge University Press, 2001); R Dolzer, 'Fair and Equitable Treatment: A Key Standard in Investment Treaties' (2005) 391 *International Lawyer* 87; S Vasciannie, 'The Fair and Equitable Treatment Standard in International Investment Law and Practice' (1999) 70 *British Year Book of International Law* 99; P Muchlinski, "'Caveat Investor"? The Relevance of the Conduct of the Investor under the Fair and Equitable Treatment Standard' (2006) 35 *ICLQ* 527; M Klein Bronfman, 'Fair and Equitable Treatment: An Evolving Standard' (2006) 10 *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 609; AS Weiner, 'Indirect Expropriations: The Need for a Taxonomy of "Legitimate" Regulatory Purposes' (2003) 5 *International Law Forum du droit international* 166-75; T Wälde and A Kolo, 'Environmental Regulation, Investment Protection and "Regulatory Taking" in International Law' (2001) 50 *ICLQ* 811-48; ILA Committee on International Law on Foreign Investment, 'Final Report', *International Law Association (ILA), Report of the Seventy-Second Conference, Toronto 2006* (London, ILA, 2006) 407-55; R Dolzer and F Bloch, 'Indirect Expropriation: Conceptual Realignments?' (2003) 5 *International Law Forum du droit international* 155; F Orrego Vicuna, 'Regulatory Authority and Legitimate Expectations: Balancing the Rights of the State and the Individual under International Law in a Global Society' (2003) 5 *International Law Forum du droit international* 188; OECD, 'Indirect Expropriation' and the 'Right to Regulate' in *International Investment Law*, OECD Working Papers on International Investment, 2004/4 (Paris, OECD Publishing); SF Puvimanasinghe, *Foreign Investment, Human Rights and the Environment: A Perspective from South Asia on the Role of Public International Law* (The Hague, Martinus Nijhoff, 2007); Martins Paparinskis (ed), *Basic Documents on International Investment Protection* (Oxford, Hart Publishing, 2012); M. Sornarajah, *Resistance and Change in the International Law of Foreign Investment* (Cambridge, Cambridge University Press, 2015).

در حوزه‌های حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، محیط زیست، توسعه پایدار، حقوق بشر، کاهش فقر جهانی و عدالت اقتصادی و اجتماعی بین‌المللی اشتغال دارند، قرار گرفته است.

نهادهای گوناگون عمومی و خصوصی تلاش‌هایی برای چاره‌جویی و پرداختن به پاره‌ای ابعاد تنظیم سرمایه‌گذاری به عمل آورده‌اند؛ مثلاً پروفیسور جان روگی از سوی سازمان ملل به‌عنوان نماینده ویژه دبیرکل برای توسعه مجموعه‌ای از اصول مربوط به موضوعات پیرامون رابطه تجارت و حقوق بشر منصوب شده است.^{۱۳} خود عفو بین‌الملل هم دل‌مشغول و درگیر این موضوعات شده و پویشی بین‌المللی برای تصویب مجموعه‌ای از اصول یا رهنمودها برای سرمایه‌گذاران خارجی به راه انداخته است.^{۱۴} مؤسسه بین‌المللی توسعه پایدار مستقر در کانادا پیشقراول بحث در زمینه برقراری موازنه میان حمایت از سرمایه‌گذاری و حفاظت از محیط زیست بوده و به همین منظور یک موافقت‌نامه بین‌المللی نمونه درباره سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار پیشنهاد کرده است.^{۱۵} این تلاش‌ها و پویش‌ها در جانب‌داری از محیط زیست و سایر ارزش‌های اجتماعی به نظر می‌رسد، بر معاهدات دوجانبه و موافقت‌نامه‌های جدید تجارت آزاد و نیز بر پاره‌ای حوزه‌های هسته‌ای در حقوق تجارت اثر گذاشته است. گنجاندن مقرراتی در زمینه اقدامات تنظیمی در معاهده دوجانبه سرمایه‌گذاری ۲۰۰۶ میان کانادا و پرو و پیش‌نویس ۲۰۰۶ موافقت‌نامه کشورهای آفریقایی، حوزه کارائیب و اقیانوس آرام و اتحادیه اروپا را جمع به شراکت اقتصادی نمونه‌هایی در این زمینه هستند. همچنین، در قانون ۲۰۰۶ شرکت‌ها در انگلیس در فهرست تکالیف مدیر شرکت، تکلیف به توجه به محیط زیست آورده شده است.^{۱۶}

مطالعه و تحقیق حاضر در چنین فضا و بافتی به دنبال تحلیل اصول بنیادی حقوق سرمایه‌گذاری خارجی و شیوه تفسیر و اجرای این اصول در دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری

13. Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, J Ruggie, 'Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework', UN Doc A/HRC/17/31.

۱۴. مثلاً نک:

Amnesty International, United Kingdom Business Group, *Human Rights Guidelines for Companies* (London, Amnesty International, 1998). See also a public statement of Amnesty International on the UN initiatives concerning business and human rights, AI Index: IOR 41/044/2005, News Service No 104 of 21 April 2005.

15. International Institute for Sustainable Development (IISD), 'Model International Agreement on Investment for Sustainable Development', April 2005. Available at: www.iisd.org/investment

۱۶. برای تحلیل این مقررّه نک:

A Keay, 'Section 172 1) of the Companies Act 2006: An Interpretation and Assessment' (2007) 28(4) *The Company Lawyer* 106–10.

بین‌المللی سرمایه‌گذاری در سال‌های اخیر است. در این کتاب به میزان توجه یا لزوم توجه رویه حقوقی تصمیمات داوری به سایر اصول معارض حقوق بین‌الملل مندرج در دیگر معاهدات بین‌المللی به هنگام تفسیر قواعد حقوق سرمایه‌گذاری خارجی و رویه دولت‌ها، از جمله معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری و موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد و بسط و توسعه این حوزه از حقوق و تأمین حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی خواهیم پرداخت. هدف ما بررسی نحوه تحول و تغییر حقوق سرمایه‌گذاری خارجی در سال‌ها و دهه‌های گذشته و در واکنش به واقعیات اقتصادی و سیاسی جهان و آثار روند و جریان جدید در حقوق سرمایه‌گذاری خارجی بر اهداف خط‌مشی عمومی کشورهای سرمایه‌فرست و سرمایه‌پذیر است. ما در این راه چالش‌های کنونی فراروی این شاخه از حقوق و چگونگی پرداختن به آنها را در چارچوب کلی حقوق بین‌الملل تجزیه و تحلیل خواهیم کرد.

با توجه به این نکات، فصل اول به روندهای جاری در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری خواهد پرداخت. فصل دوم گزارشی تاریخی از تحول و تکامل حقوق سرمایه‌گذاری خارجی ارائه می‌دهد. فصل سوم موفقیت‌ها و ناکامی‌های تلاش‌های بین‌المللی در جهت توسعه حقوق سرمایه‌گذاری خارجی از زمان تأسیس سازمان ملل در سال ۱۹۴۵ و تنظیم و قانونمندساختن سرمایه‌گذاری خارجی به سود مافع هر دو دسته از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را بررسی خواهد کرد. فصل چهارم به مطالعه اصول مابری حقوق سرمایه‌گذاری خارجی، از جمله اصول متضمن ضوابط حداقلی بین‌المللی برای حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی بر اساس حقوق بین‌الملل عرفی و نحوه تفسیر آن‌ها در رویه قضایی می‌پردازد. آن‌گاه در فصل پنجم به بررسی رفتار با سرمایه‌گذاران خارجی به موجب معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری و موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد خواهیم پرداخت. چگونگی تبیین و تشریح حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی بر اساس حقوق سرمایه‌گذاری خارجی توسط دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری بین‌المللی در فصل ششم مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. فصل هفتم آثار حقوق سرمایه‌گذاری خارجی را بر اهداف خط‌مشی عمومی جامعه بین‌المللی به طور عام و کشورهای در حال توسعه به طور خاص ارزیابی خواهد کرد. فصل هشتم به بررسی شیوه‌ها و طرق مواجهه با چالش‌ها در درون حقوق سرمایه‌گذاری خارجی خواهد پرداخت. این مطالعه و تحقیق با ارائه چند نتیجه‌گیری کلی در زمینه نقش حقوق سرمایه‌گذاری خارجی در چارچوب کلی‌تر حکمرانی جهانی با هدف میل به اهداف عالی جامعه بین‌المللی به پایان می‌رسد.